

Департамент освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації  
Обласний комунальний позашкільний навчальний заклад «Рівненська Мала  
академія наук учнівської молоді» Рівненської обласної ради

**АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ  
У ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:  
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ**

**Рівне 2022**

Методичні рекомендації щодо забезпечення академічної доброчесності в закладі позашкільної освіти / Авторський колектив: Ю. М. Шокало, Л. М. Лівандовська, Т. М. Кузьма. Рівне: Департамент освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації, Обласний комунальний позашкільний навчальний заклад «Рівненська Мала академія наук учнівської молоді» Рівненської обласної ради. 2022. 39 с.

Методичні рекомендації розроблено для практичного використання у закладах позашкільної освіти.

Визначено сутність поняття «академічна доброчесність» на підставі чинного законодавства України та розкрито особливості нормативного регулювання академічної доброчесності як одного з елементів системи забезпечення якості освіти.

Визначено перелік заходів, застосування яких направлене на дотримання принципів академічної доброчесності.

Проаналізовано види порушень академічної доброчесності та форми академічної відповідальності.

## ЗМІСТ

|                                                                                                                                                             |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| ПЕРЕДМОВА .....                                                                                                                                             | 4  |
| РОЗДІЛ І АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: СУТНІСТЬ, ПРОБЛЕМИ<br>ДОТРИМАННЯ ТА ЕТИКА АКАДЕМІЧНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН.....                                                | 6  |
| 1.1. Академічна доброчесність як дієвий інструмент забезпечення<br>якості позашкільної освіти .....                                                         | 6  |
| 1.2. Принципи етики академічних взаємовідносин .....                                                                                                        | 7  |
| 1.3. Дотримання принципів академічної доброчесності під час<br>виконання науково-дослідницьких робіт здобувачами позашкільної освіти .....                  | 9  |
| 1.4. Антиплагіатне програмне забезпечення .....                                                                                                             | 11 |
| 1.5. Внутрішній моніторинг і вдосконалення політики академічної<br>доброчесності в закладі позашкільної освіти .....                                        | 13 |
| 1.6. Виховання академічної доброчесності у закладі позашкільної<br>освіти .....                                                                             | 13 |
| РОЗДІЛ II НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ<br>ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ .....                                                         | 16 |
| 2.1. Право на освіту та академічна доброчесність .....                                                                                                      | 16 |
| 2.2. Вимоги законодавства щодо дотримання академічної<br>доброчесності учасниками освітнього процесу .....                                                  | 17 |
| 2.3. Внутрішні нормативні документи про академічну доброчесність.....                                                                                       | 18 |
| 2.4. Порухення академічної доброчесності та академічна відповідальність....                                                                                 | 20 |
| СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ .....                                                                                                                          | 27 |
| Додаток А Пам'ятка про академічна доброчесність.                                                                                                            |    |
| Додаток Б Положення про академічну доброчесність учасників освітнього<br>процесу.                                                                           |    |
| Додаток В Декларація академічної доброчесності Всеукраїнського<br>конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії<br>наук України. |    |
| Додаток Г Анкета з академічної доброчесності для здобувачів освіти в закладі<br>позашкільної освіти.                                                        |    |

## ПЕРЕДМОВА

В умовах глобалізаційних процесів сучасного суспільства проблема академічної доброчесності набуває дедалі більшого значення. Стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації, але разом з цим набувають усе більших обертів процеси запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок. Саме тому розширення знань з проблеми академічної доброчесності та впровадження отриманих знань на практиці є дуже важливим завданням сучасного освітньо-наукового простору. Протягом останніх років українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності. Нemoжливий розвиток освіти та науки без дотримання стандартів та принципів академічної доброчесності. Пояснення основних її засад у процесі освітньої, виховної та наукової діяльності стає одним із найбільш важливих завдань [13, с. 121-122].

Створювати додаткові умови для самовизначення, саморозвитку, самореалізації особистості, формування моральних, етичних якостей в учнівській молоді; сприяння професійній орієнтації, розвитку творчих здібностей; розкриття наукового потенціалу; розвиток креативного, наукового мислення – такі завдання сьогодні покладає держава на систему позашкільної освіти. Провідна роль у реалізації цих завдань традиційно належить закладам позашкільної освіти, а особливо закладам дослідницько-експериментального спрямування, яким є обласний комунальний позашкільний навчальний заклад «Рівненська Мала академія наук учнівської молоді» Рівненської обласної ради (далі – РМАНУМ).

Академічна доброчесність є відносно новим поняттям для нормативно-правової бази, однак не новим у використанні і застосуванні закладами позашкільної освіти та їх здобувачами.

Проект сприяння академічній доброчесності в Україні розпочав свою роботу у лютому 2016 року з тлумачення явища академічної доброчесності. Інформаційний простір дуже жваво відреагував на те, що здавалося б, очевидні для наукової спільноти поняття чесності, самостійності та об'єктивності почали обговорювати, аналізувати, та, щонайважливіше, пояснювати здобувачам освіти. Доти незнайоме суспільству, поняття з чужого та не завжди зрозумілого стало невід'ємною темою академічних дискусій.

Нині можемо говорити про академічну доброчесність як чітко виписане поняття, яке має свої характеристики, виконавців та відповідальних, а також конкретну регламентацію та вимоги. Попереду ще тривалий час імплементації. Проте вже сьогодні можемо говорити не лише про перші успіхи, але й про значні

досягнення, які увійшли у систему освіти України загалом, та у систему позашкільної освіти зокрема.

Узагальненість поняття «академічна доброчесність» дозволяє охопити різні сфери академічного життя, де кожному з учасників відведена його унікальна роль та, відповідно, права, обов'язки та відповідальність.

Вкрай важливим є усвідомлювати потенційні внутрішні та зовнішні чинники, які зумовлюють академічну нечесність, передусім морально-культурні, інституційні та освітньо-виховні. Вивчення і розуміння природи їхнього походження дасть можливість розробити та імплементувати ефективну політику забезпечення академічної доброчесності як національного рівня, так і локального масштабу.

Гідна та моральна поведінка під час освітнього процесу та поза ним – це головне завдання кожного закладу позашкільної освіти.

## **РОЗДІЛ І АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: СУТНІСТЬ, ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ТА ЕТИКА АКАДЕМІЧНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН**

### **1.1. Академічна доброчесність як дієвий інструмент забезпечення якості позашкільної освіти**

Академічна доброчесність є важливим фактором успішності закладів позашкільної освіти, їх науково-педагогічних працівників, наукових і педагогічних працівників, а також їх вихованців. На ній базується довіра між учасниками освітнього процесу, необхідна для забезпечення якісної освіти, проведення наукових досліджень, формування репутації закладу освіти, ефективної участі у цікавих і престижних освітніх, наукових та інших проєктах, отримання важливих для науки і практики результатів досліджень. Таким чином, формується позитивний зворотний зв'язок, який посилює репутацію закладу освіти, його працівників і вихованців та сприяє його розвитку і конкурентоспроможності.

Академічна доброчесність є невід'ємною складовою внутрішньої системи забезпечення якості освіти, і очевидно, що її закріплення не повинно відокремлюватися від регулювання інших складових внутрішньої системи забезпечення якості. В Законі України «Про освіту» встановлено, що внутрішня система забезпечення якості освіти формується закладом освіти і має включати механізми забезпечення академічної доброчесності, порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності, види академічної відповідальності педагогічних працівників та учнів за конкретні порушення.

Крім того, в Законі України «Про повну загальну середню освіту» зазначено, що рішення про притягнення до академічної відповідальності може бути оскаржене у порядку, визначеному Положенням про внутрішню систему забезпечення якості освіти закладу освіти.

Академічна доброчесність включає в себе принципи та правила, що поєднують в собі різні цінності (чесність, справедливість тощо) та механізми їхнього впровадження у наукову діяльність. Мова йде про академічну доброчесність, що ґрунтується на морально-етичних принципах та узаконених правилах, якими повинні користуватися учасники освітнього процесу, а також впровадження результатів своєї пошукової й експериментальної, творчої й новаторської роботи з метою забезпечення достовірності отриманих результатів. Доробок має свідчити про самостійність та гнучкість мислення автора, про сміливість його суджень, послідовно доводити авторське розуміння напрацювань.

Якісна зміна системи позашкільної освіти вимагає розроблення нових підходів до навчання, утвердження чесності та етичних цінностей в освітньому процесі і науковій діяльності, створення нових механізмів побудови комунікації в закладах,

що сприятиме формуванню високої академічної культури, носіями якої будуть науково-педагогічні працівники та здобувачі освіти [2, с. 7].

Часто суб'єкти освітнього процесу забувають про відповідальність під час викладу інформації, підготовки публікацій чи усних доповідей. Адже академічна доброчесність базується на таких, доволі простих положеннях про культуру цитування, дотримання норм авторського права, чітке розуміння власного внеску дослідника у вивчення тієї чи іншої проблеми.

## **1.2. Принципи етики академічних взаємовідносин**

Забезпечення академічної доброчесності базується на принципах етики академічних взаємовідносин, зокрема:

взаємоповаги – повага до ідей, гідності інших, взаємної поваги в академічному середовищі, цінування різноманітності поглядів, думок та ідей;

відкритості – зобов'язаність діяти відкрито, в межах своїх повноважень та в рамках закону;

відповідальності – вміння брати на себе відповідальність за результати своєї діяльності, виконувати взяті на себе зобов'язання, протистояти ганебним вчинкам та проявам академічної недоброчесності, негативному впливу інших осіб і бути прикладом для інших;

верховенства права – дотримання норм Конституції України, чинного законодавства України у сфері позашкільної освіти й інших норм законодавства України, нормативних актів закладу;

доброчесності – відданість моральним принципам та стандартам, які створюють бар'єр для недоброчесності у наукових роботах;

довіри – впевненість в чесності один одного, позбавлені остраху, що результати їх діяльності будуть незаконно використано чи запозичено;

демократизму – дотримання демократичних відносин;

законності – дотримання законодавства, а також стимулювати до цього інших;

компетентності – підтримання найвищого рівня компетентності у роботі та навчанні;

наукової сумлінності – відданість моральним принципам та стандартам, академічної доброчесності, використання повноваження без перевищення та дотримання сумлінності у їх виконанні;

мужності та послідовного відстоювання – усі учасники освітнього процесу повинні гідно поводитись, сповідувати поширення принципів академічної доброчесності та відстоювати академічну доброчесність в умовах стороннього тиску;

партнерства і взаємодопомоги – учасники освітнього процесу орієнтуються на партнерську взаємодію та взаємодопомогу з метою підвищення якості навчальних та дослідницьких результатів;

правдивість – прагнення до істини, вільне та відкрите поширення найкращих практик реалізації власної діяльності, їх безперервне надбання та збагачення;

прозорості – усі процедури, які стосуються освітньої та науково-дослідницької діяльності повинні бути прозорими, відкритими, зрозумілими та в рамках закону.

професіоналізму – докладання максимальних зусиль до постійного вдосконалення, зокрема шляхом власного професійного розвитку та набуття додаткових компетентностей;

справедливості – поведінка усіх учасників освітнього процесу позбавлена дискримінації, характеризується неупередженим ставленням один до одного;

толерантності – рівний доступ до освіти та здійснення наукових досліджень незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, соціального стану, національного походження, стану здоров'я тощо;

чесності та порядності – системне уникнення проявів академічної недоброчесності під час реалізації власної діяльності.

Дотримання зазначених вище принципів має бути справою доброчесності всіх без винятку учасників освітнього процесу.

Політика академічної доброчесності та етики економічних взаємовідносин всіх без винятку учасників освітнього процесу передбачає:

обов'язкове дотримання принципів академічної доброчесності зазначених у внутрішніх розпорядчих та нормативних документах;

дотримання норм чинного законодавства в сфері освіти і науки та інтелектуальної власності;

дотримання корпоративної культури та поваги до інших учасників освітнього процесу з якими здійснюється комунікація;

перешкоджання проявам академічної недоброчесності з боку інших учасників освітнього процесу, з якими здійснюється комунікація;

повідомлення про випадки порушення академічної доброчесності уповноваженим органам (посадовим особам) залежно від підпорядкування та типу порушення для здійснення ними відповідного реагування;

понесення академічної відповідальності та відповідальності за порушення принципів академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин;

надання достовірної інформації про освітню, наукову, виховну та просвітницьку діяльність;

контроль за дотриманням академічної доброчесності іншими учасників освітнього процесу, з якими здійснюється комунікація;

об'єктивне та неупереджене виконання своїх посадових обов'язків;

протидія конформізму, захист свободи думки, засудження цензури.

Форми та прояви академічної недоброчесності усіх учасників освітнього процесу, а також попередження академічної недоброчесності визначаються Положенням про академічну доброчесність та іншими внутрішніми розпорядчими документами закладу.

Дії, в яких наявні ознаки порушення академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин можуть бути підставою для притягнення до відповідальності, що визначено Положенням про академічну доброчесність та іншими внутрішніми розпорядчими документами закладу.

### **1.3. Дотримання принципів академічної доброчесності під час виконання науково-дослідницьких робіт здобувачами позашкільної освіти**

В умовах сьогодення, в закладах позашкільної освіти, зокрема, в Малій академії наук України, основними завданнями якої є виявлення і підтримка обдарованих дітей, залучення інтелектуально й творчо обдарованої учнівської молоді до науково-дослідницької та експериментальної роботи, встановленні вимоги до виявлення плагіату, роботи перевіряються членами журі і в разі чого не допускаються до захисту на Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України. І це правильно, так як, у молодих дослідників академічна доброчесність формує свідомість та відповідальне ставлення до написання наукових робіт, робить цінною їхню роботу, адже чим більше зосереджений над темою, завданням, більше аналізуєш, відчуваєш свою відповідальність і лише тоді отримуєш свій авторський результат, який обов'язково буде успішний [2, с. 44-45].

Порушенням академічної доброчесності відповідно до Закону України «Про освіту» вважається: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, необ'єктивне оцінювання [2, с. 8]. За порушення академічної доброчесності – академічна відповідальність.

У наш час, коли комп'ютерно-інтегровані технології розвиваються швидкими темпами, головним помічником в написанні науково-дослідницьких робіт виступає Інтернет. З одного боку, написання наукової роботи, неможливе без включення цитат інших авторів, але, використання чужих цитат без посилання і є справжнім плагіатом. Головна проблема виявлення плагіату, полягає у тому, що більшість вихованців не знають визначення поняття «плагіат», а також, як запобігти прояву плагіату.

Поняття «академічної доброчесності» часто використовується поряд із питанням запобігання плагіату, що означає керування принципами чесності, чесною праці та навчання в освітньому процесі, при написанні науково-дослідницьких робіт. Несанкціоноване використання чужих напрацювань є неприйнятним.

Академічний плагіат можна визначити як використання, оприлюднення і привласнення результатів інтелектуальної діяльності інших учасників освітнього процесу без посилань на авторів [2, с. 10, 11, 53].

Наукова діяльність у закладі позашкільної освіти, особливо дослідницько-експериментального напрямку, вимагає поширення принципів академічної доброчесності задля розробки та втілення власних ідей та наукових відкриттів у реальність. І лише довіра може виступати необхідною умовою для написання наукової роботи. Довіра дозволяє вільно обмінюватися ідеями, не боячись за те, що їх роботу хтось може запозичити. Довіра дозволяє учасникам освітнього процесу вірити у цінність власного наукового дослідження.

Дотримання засад академічної доброчесності є двостороннім процесом, в який включені керівники гуртків та вихованці. Саме педагоги є прикладом та взірцем для наслідування молодого покоління. Втілення в життя ідеалів доброчесності та високого професіоналізму надихає молодь розвиватися, створювати власні наукові проєкти та досягати нових вершин в освіті та науці на принципах академічної доброчесності.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами позашкільної освіти передбачає: дотримання Конституції України та чинного законодавства в сфері освіти; самостійне виконання навчальних завдань; подання на оцінювання лише самостійно виконаної роботи; використання у дослідницькій діяльності лише перевірених та достовірних джерел інформації та грамотне посилання на них; несення відповідальності за порушення академічної доброчесності [2, с. 154].

Учні 7-11 класів можуть бути залучені до написання невеликих наукових статей під керівництвом наукових керівників. Допускається написання статей у співавторстві з педагогічними керівниками. На прикладі цих робіт учнями опановуються базові навички академічного письма:

- робота з джерелами інформації і оформлення переліку використаних джерел;
- структурування тексту;
- оформлення коректних покликань на джерела в тексті роботи;
- розмежування власної дослідницької позиції та позиції вчених, чий праці були процитовані в роботі [10, с. 19-20].

Дотримання принципів академічної доброчесності під час виконання науково-дослідницьких робіт можливе лише за тих умов, коли учні добре розуміють вимоги до них та принципи оцінювання. Їх заздалегідь має роз'яснити керівник гуртка.

Особливу увагу під час підготовки учнів до написання науково-дослідницьких робіт треба приділити питанням академічного плагіату. Керівник гуртка має роз'яснити суть цього поняття, переваги дотримання принципів академічної доброчесності [10, с. 20].

Для успішного виконання науково-дослідницької роботи учень має вміти:

правильно описувати посилання на джерело;  
 робити нотатки, завжди вказуючи джерело;  
 виділяти головні думки в тексті та підсумовувати;  
 перефразовувати чужі думки стисло, без зміни змісту цих думок;  
 правильно цитувати;  
 знати про форми академічного плагіату і про шляхи запобігання йому;  
 формулювати і чітко висловлювати власні думки [10, с. 21-22].

Помилки цитування хибно вважають менш суттєвим порушенням академічної доброчесності. Іноді ж їх розглядають як різновиди академічного плагіату. До академічного плагіату зараховують використання теоретичних викладок зі статей, монографій, підручників, у яких містяться посилання на інші першоджерела без вказання того тексту, з якого ці фрагменти було взято безпосередньо. Це є подвійним порушенням: з одного боку, маємо тут академічний плагіат, а з іншого – фабрикацію даних (оскільки при цьому порушенні автор наводить у тексті цитати з тих матеріалів, які він безпосередньо не досліджував) [10, с. 23-24].

Вихованець закладу позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку повинен мати широку ерудицію, наукову базу, володіти елементами наукової творчості, сучасними інформаційними технологіями, методами обробки і використання наукової інформації, бути спроможним до плідної науково-дослідної діяльності. Основне завдання виховання закладу позашкільної освіти – вміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання [2, с. 139-140]. Саме тому, на нашу думку, вкрай важливо дотримуватися академічної доброчесності в процесі здійснення науково-дослідної діяльності.

#### **1.4. Антиплагіатне програмне забезпечення**

Сайт однієї з найвідоміших у світі антиплагіатних програм TurnItIn запропонував документ «10 Types of Plagiarism», що становить собою перелік видів академічного плагіату, укладений на основі результатів опитування близько 900 педагогічних працівників світу.

1. Clone («Submitting another's work, word-for-word, as one's own»): точне відтворення (слово в слово) чужого тексту, видавання його за свій.

2. CTRL-C («Containing significant portions of text from a single source without alterations»): містить значну частину тексту одного джерела без змін.

3. Find – Replace («Changing key words and phrases but retaining the essential content of the source»): зберігається основний зміст джерела зі зміною ключових слів і фраз.

4. Remix («Mixing paraphrased material from multiple sources»): парафрази матеріалів кількох джерел упорядковуються так, щоб текст виглядав цілісним.

5. Recycle («Borrowing generously from one's previous work without citation») – це, по суті, дублювання автором власних результатів («самоплагіат»), значних шматків раніше опублікованих текстів без посилань.

6. Hybrid («Combining perfectly cited sources with copied passages without citation») – це бездоганне поєднання цитованих джерел.

7. Mashup («Mixing copied material from multiple sources») – це мікс, змішування скопійованих матеріалів із кількох джерел.

8. 404 Error («Citing non-existent sources or including inaccurate information about sources») – «Помилка 404»: текст містить посилання на неіснуючі джерела, недостовірні відомості про джерела.

9. RSS Feed («Including proper citation of sources but containing almost no original work»): текст має належне оформлення цитат, але майже не містить оригінальних думок.

10. Re-tweet («Including proper citation but relying too closely on the text's original wording and/or structure»): текст містить належне цитування, але, по суті, дублює формулювання та/або структуру оригінального тексту [2, с. 52-53].

З метою виявлення рівня та характеру плагіату у науково-дослідницьких роботах можна використовувати спеціалізоване програмне забезпечення, антиплагіатну інтернет-систему StrikePlagiarism.com, як онлайн інструмент, створений для перевірки текстових документів. Антиплагіатна інтернет-система StrikePlagiarism.com – це інструмент, який дозволяє перевіряти оригінальність аналізованого документа [2, с. 141].

В Україні ліцензованою програмою для вирішення подібних задач є Unicheck1. Необхідно пам'ятати, що аналіз тексту цією програмою є підставою для подальшого його перегляду, але не до звинувачення учня в академічному плагіаті. При виявленні академічного плагіату керівник гуртка має провести з вихованцем роз'яснювальну бесіду, повідомити про факт академічного шахрайства. У тому випадку, якщо відсоток академічного плагіату не перевищує 20 % та стосується лише теоретичної частини дослідження, така робота може бути швидко доопрацьована. Передусім мають бути наведені всі джерела інформації та коректні посилання. Якщо ж академічний плагіат виявлено у практичній частині роботи, або він становить понад 20 % дослідження, варто відкликати роботу з конкурсу і направити на серйозне доопрацювання. У таких випадках слід надати учневі додаткові консультації з академічного письма [10, с. 24].

На жаль, швидкий розвиток мережі Інтернет, відкритий доступ до мільйонів рефератів, статей, книг, інших наукових робіт значно ускладнюють роботу перевіряючому і роблять низькою ймовірність помітити ознаки плагіату, не оригінальність ідеї або інші порушення норм академічної доброчесності, не застосовуючи спеціалізованих програмних продуктів [3, с. 50].

Варто зазначити, що результати роботи згаданих програмних продуктів дають змогу визначити лише одну з ознак плагіату, а саме збіг тексту [4, с. 126].

### **1.5. Внутрішній моніторинг і вдосконалення політики академічної доброчесності в закладі позашкільної освіти**

Проведення внутрішніх інституційних аудитів дасть можливість з'ясувати чи розроблені Положення про академічну доброчесність у тому чи іншому закладі позашкільної освіти, визначити механізми забезпечення у них академічної доброчесності, чи поінформовані здобувачі освіти та педагогічні (науково-педагогічні) працівники про необхідність дотримуватись академічної доброчесності, чи допускають вони у своїй освітній та професійній діяльності випадки академічного плагіату (використання матеріалів з мережі Інтернет без зазначення посилань на авторів або джерела інформації) тощо.

Необхідно регулярно здійснювати моніторинг законодавства щодо того, які норми академічної доброчесності необхідно передбачити у внутрішніх документах закладу освіти, які потребують деталізації, а які норми можна не дублювати.

Важливим є проведення анкетування з академічної доброчесності серед здобувачів позашкільної освіти (Додаток Г), яке дозволить дізнатися про можливі інструменти для проведення моніторингу та про те, чому політику академічної доброчесності слід періодично переглядати, а також з'ясувати усі проблеми, пов'язані з дотриманням принципів академічної доброчесності.

### **1.6. Виховання академічної доброчесності у закладі позашкільної освіти**

Відповідальність за дотримання принципів академічної доброчесності є особистим обов'язком кожного учасника освітнього процесу, передбачає розвиток навичок протистояти спокусі порушити норми та правила. Дотримуючись самостійно та заохочуючи інших дотримуватися стандартів академічної доброчесності – це завжди виклик, який потребує зусиль та власних переконань кожного, не зважаючи на обставини.

Сприяння формуванню та підтримці академічної доброчесності у здобувачів освіти відбувається через: якісну підготовку до навчальних занять; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень під час роботи над проектом чи науково-дослідницькою роботою; володіння працівниками закладів позашкільної освіти сучасними технологіями оцінювання тощо.

Академічна доброчесність формує майбутніх фахівців, закладає фундамент їх професійного шляху, впливає на становлення особистості. Вихованець під час навчання у закладі повинен чітко усвідомити, які принципи допоможуть йому

досягти успіху у майбутньому, сприятимуть професійному зростанню його як особистості [2, с. 154].

Постійне заохочення вихованців до етичної поведінки під час навчальних занять та при самостійній роботі закладає фундамент для довготривалої академічної доброчесності. Оскільки забезпечення академічної доброчесності має орієнтуватися не на покарання та дисциплінарні заходи, а на допомогу, інформаційно-просвітницьку та роз'яснювальну роботу [2, с. 19]. Слід не тільки виховати нетерпимість до плагіату, списування та інших видів академічної недоброчесності, але й навчити чесно поводитися у житті та відповідально працювати з інформацією.

Опанування навичок академічного письма є однією з важливих умов дотримання академічної доброчесності. Вирішення цього завдання краще розпочинати з самостійних письмових робіт, що виконуються учнями у формі: есе, короткої доповіді, презентації, реферату тощо.

Сьогодні Законом передбачено, що навчання у закладі позашкільної освіти має розвивати у дітей «критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики і приймати рішення, здатність логічно обґрунтовувати позицію...» [6]. Це не можливо, якщо у закладі не створено відповідного освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації.

Для попередження недотримання норм та правил академічної доброчесності в закладі позашкільної освіти необхідно використовувати наступний комплекс профілактичних заходів:

- інформування здобувачів позашкільної освіти, педагогічних працівників та батьків про необхідність дотримання правил академічної доброчесності, професійної етики;

- розповсюдження методичних матеріалів;

- проведення роз'яснювальної роботи, виховних бесід із здобувачами позашкільної освіти з питань інформаційної діяльності закладу, правильності написання науково-дослідницьких робіт, правил опису джерел;

- перевірка науково-дослідницьких робіт на предмет академічного плагіату;

- ознайомлення із Положенням про академічну доброчесність тощо.

Формування культури академічної доброчесності та навичок із її дотримання у закладі позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку є важливим складником формування майбутнього фахівця і науковця, здатного презентувати свої наукові доробки на належному рівні та з дотриманням етичних норм [2, с. 77].

Позашкільна освіта через навчання і дослідження повинна створити фундамент академічної доброчесності, яка базується на інтелектуальній гідності і повазі до думок та ідей інших.

Таким чином, на сьогодні проблема забезпечення академічної доброчесності набуває стратегічного значення. Вона є орієнтиром для досягнення успіху в науково-освітній діяльності та являється дієвим інструментом забезпечення і посилення якості освіти у закладах позашкільної освіти, особливо дослідницько-експериментального напрямку. Постійна робота у цьому напрямі дозволить закріпити принципи академічної доброчесності в освітньому процесі закладів позашкільної освіти. На нашу думку, для її дотримання необхідно здійснити комплекс заходів, зокрема створити єдину базу наукових текстів, здійснювати обов'язкову перевірку на плагіат науково-дослідницьких робіт, запобігати академічному шахрайству серед вихованців закладу та популяризувати принципи дотримання академічної доброчесності серед учасників освітнього процесу. Академічна доброчесність має стати нормою для всіх, хто пов'язаний з освітньою та науковою діяльністю.

## **РОЗДІЛ II НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ**

### **2.1. Право на освіту та академічна доброчесність**

Право на освіту є основоположним соціально-культурним правом, що забезпечує стабільний розвиток молодого покоління. Освічені діти сьогодні – запорука успішної країни завтра. Ст. 19 Закону України «Про охорону дитинства» визначає, що кожна дитина має право на освіту. Держава гарантує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої освіти. Відповідно до ст. 53 Конституції України кожному гарантується право на освіту. Визначається, що повна загальна середня освіта є обов’язковою.

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об’єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Метою освіти, згідно чинного законодавства, є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Закон України «Про освіту» регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов’язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти.

Ст. 42 Закону України «Про освіту» дає визначення поняття «академічна доброчесність». Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Сьогодні багатьом педагогічним, науково-педагогічним і науковим працівникам властиве зневажливе ставлення до питань академічної доброчесності. Це зумовлено тривалим впливом низки негативних чинників – правового нігілізму у суспільстві, відірваністю вищої освіти і науки від світової наукової та освітньої спільноти, потреб суспільства, економіки та ринку праці, неузгодженістю вимог до

закладів освіти, науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти з фінансуванням та іншим ресурсним забезпеченням освіти і науки та ін. Деякі з цих факторів потрібно усувати на рівні законодавства. Але багато чого залежить і від закладів освіти та учасників освітнього процесу.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності в Україні складається із:

Закону України «Про освіту»;

спеціальних законів України «Про вищу освіту», «Про професійну освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту» (деякі з цих законів ще розробляються або поки не містять відповідних норм);

Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність»;

нормативних актів Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, що мають у сфері свого підпорядкування заклади освіти та/або наукові установи;

статутів та інших внутрішніх нормативних документів (положення, кодекси честі, правила внутрішнього розпорядку, процедури прийняття рішень з питань імовірних порушень академічної доброчесності тощо) закладів освіти та наукових установ.

## **2.2. Вимоги законодавства щодо дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу**

Згідно Закону України «Про освіту» дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;

контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;

об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Звідси випливає, що педагогічні та наукові працівники повинні не тільки знати і розуміти основні принципи академічної доброчесності, вимоги законодавства та внутрішніх документів закладу освіти з цих питань. Вони також повинні володіти інструментарієм і методиками контролю дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти. Не менш важливим є розроблення об'єктивних критеріїв оцінювання результатів навчання і використання їх на практиці під час оцінювання учнів.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Варто зауважити, що виховання академічної доброчесності є одним із завдань закладів освіти. Тому відрاهування здобувача із закладу освіти (окрім закладів загальної середньої освіти) слід розглядати як виключну норму, що застосовується у випадку систематичних грубих порушень і лише після того, як не дали ефекту інші заходи впливу.

### **2.3. Внутрішні нормативні документи про академічну доброчесність**

Важливими і доцільними є внутрішні документи про академічну доброчесність у закладі. Необхідність закріплення конкретних положень про академічну доброчесність у внутрішніх документах закладу освіти впливає з положень статті 42 Закону України «Про освіту» та статті 43 Закону України «Про повну загальну середню освіту» і зумовлена декількома причинами.

Згадані положення законів передбачають, що виключно внутрішніми положеннями закладу освіти можуть бути встановлені види академічної відповідальності (зокрема додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності, порядок виявлення і встановлення фактів порушення академічної доброчесності, а також порядок оскарження рішення про притягнення до академічної відповідальності.

Одним з таких документів є Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу (далі – Положення) (Додаток Б), метою якого є формування в закладі системи демократичних відносин між учасниками освітнього процесу та працівниками, розвиток корпоративної культури, забезпечення академічної свободи і сприятливого морально-психологічного клімату в колективі та підвищення авторитету закладу.

Закріплення норм про академічну доброчесність у внутрішніх документах закладу освіти можливе в різних формах: як частина Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти чи як окреме Положення про забезпечення академічної доброчесності. Рішення з цього питання заклад позашкільної освіти приймає самостійно.

Зокрема, Положення про внутрішню систему забезпечення якості закладу позашкільної освіти може містити компоненти внутрішньої системи, одним з яких є механізм забезпечення академічної доброчесності. Механізм затвердження Положення про внутрішню систему забезпечення якості детально визначено Законом України «Про повну загальну середню освіту» (частина четверта статті 38, частина третя статті 40), що додатково може свідчити про важливість цього конкретного внутрішнього документа закладу освіти.

Абетка для директора рекомендує розробляти окреме положення, яке, на думку авторів, може мати таку структуру:

- правові та етичні принципи академічної доброчесності в закладі освіти;
- перелік можливих порушень академічної доброчесності;
- інформаційні заходи з формування академічної доброчесності та запобігання її порушенням;

порядок реагування закладу освіти на можливі порушення академічної доброчесності та можливі види відповідальності за ці порушення [11].

Закріплення внутрішньої політики академічної доброчесності у внутрішніх документах закладу підтверджує важливість цього питання і серйозне ставлення до нього. Прийняття принципів, фундаментальних цінностей (норм та правил) академічної доброчесності визначених Положенням закладу та іншими внутрішніми нормативними документами, а також дотримання політики академічної доброчесності засвідчується підписанням Декларації про дотримання академічної доброчесності (Додаток В).

Важливо аби у кожному закладі позашкільної освіти було розроблене Положення про академічну доброчесність. Це є дієвим та ефективним способом щодо поширення інформації про академічну доброчесність. Академічна доброчесність, академічна культура є необхідними умовами і показниками академічної свободи закладу позашкільної освіти.

Академічна культура складається з культури мислення, культури розумової праці і академічної доброчесності. Під академічною культурою закладу позашкільної освіти розуміється система поведінкових цінностей, норм, правил, способів діяльності, принципів спілкування, які формуються на досвіді освітньої, наукової, виховної та методичної діяльності.

Академічна свобода – це право на свободу проведення досліджень, вільне висловлення власних думок. Кожен має право отримувати інформацію з різних джерел, необхідну для освітньої або наукової діяльності. При цьому всі учасники освітнього процесу повинні мати певні обов'язки і відповідальність: обов'язок поважати академічну свободу інших; забезпечувати чесне обговорення протилежних думок; обов'язок у проведенні дослідницької діяльності на основі сумлінного пошуку істини та наукової новизни [13, с. 19, 20-21].

Таким чином, існують аргументи на користь як включення норм про дотримання академічної доброчесності до Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти, так і затвердження цих норм окремим документом. Форма їхнього закріплення має сприяти побудові ефективної внутрішньої системи забезпечення якості загалом та політики забезпечення академічної доброчесності в закладі позашкільної освіти зокрема. І тут важливо, щоб такі норми були максимально наближені (там, де це можливо) до специфіки діяльності конкретного закладу освіти.

#### **2.4. Порухення академічної доброчесності та академічна відповідальність**

Закон України «Про освіту» виділяє наступні види порушень академічної доброчесності:

академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація – свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;

надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання;

вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання.

Закон не надає закладам освіти права розширювати перелік порушень академічної доброчесності. Але вони у внутрішній системі забезпечення якості освіти мають деталізувати зміст порушень, що визначені законами, а також можуть визначати інші порушення академічної етики. Академічна відповідальність, окрім випадків, безпосередньо визначених законами, може передбачатися лише за конкретні порушення, які відповідають передбаченим законами видам та визначені внутрішніми регуляторними документами закладу.

Перелік порушень академічної доброчесності (цей перелік не є вичерпним):

#### 1. Академічний плагіат:

плагіат фрагментів письмових робіт та повних текстів;

плагіат ідей, даних, моделей, ілюстрацій тощо;

відсутність належних посилань за відсутності привласнення авторства;

помилки цитування.

#### 2. Самоплагіат:

дуплікація публікацій – публікація однієї і тієї самої наукової роботи (цілком або з несуттєвими змінами) в декількох виданнях, а також повторна публікація (цілком або з несуттєвими змінами) раніше оприлюднених статей, монографій, інших наукових робіт як нових наукових робіт;

дуплікація наукових результатів – публікація повністю чи частково одних і тих самих наукових результатів у різних статтях, монографіях, інших наукових працях як нових результатів, які публікуються вперше;

подання у звітах із виконання різних наукових проєктів тих самих результатів як таких, що отримані при виконанні відповідного проєкту;

агрегування чи доповнення даних – суміщення раніше опублікованих і нових даних без їх поділу з відповідними посиланнями на попередню публікацію;

повторний аналіз раніше опублікованих даних без посилання на попередню публікацію цих даних та раніше виконаного їх аналізу.

#### 3. Фабрикація:

наведення у письмових роботах здобувачів та в наукових роботах вигаданих чи неперевірених даних, зокрема статистичних даних, результатів експериментів, розрахунків чи емпіричних досліджень, фотографій, аудіо- та відеоматеріалів тощо;

посилання на вигадані джерела інформації або навмисне посилання не на справжнє джерело;

приписування іншим особам текстів, думок чи ідей, яких вони не висловлювали чи не публікували.

#### 4. Фальсифікація:

необґрунтоване корегування результатів власних наукових досліджень чи виконання навчальних завдань (таке, що не базується на повторних чи додаткових дослідженнях, вимірюваннях або розрахунках, виправленні виявлених помилок тощо);

наведення у письмових роботах здобувачів та в наукових роботах свідомо змінених літературних даних та даних, отриманих із інших джерел; зокрема, статистичних даних, результатів експериментів, розрахунків чи емпіричних досліджень, фотографій, аудіо- та відеоматеріалів тощо без належного обґрунтування причин і зазначення методики їх корегування;

наведення неповної або викривленої інформації про апробацію результатів досліджень та розробок.

#### 5. Обман:

включення до співавторів наукових публікацій осіб, що не брали кваліфікованої участі в їх підготовці;

невключення до співавторів наукових публікацій осіб, що брали кваліфіковану участь в їх підготовці;

подання як результатів власної праці робіт, виконаних на замовлення іншими особами, або робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання;

здавання або представлення різними особами робіт з однаковим змістом як результату власної навчальної діяльності;

написання чужих варіантів завдань на контрольних заходах;

використання системи прихованих сигналів (звукових, жестових та ін.) при виконанні групових контрольних заходів з однаковими варіантами;

несамостійне виконання завдань у випадках, коли не дозволяється отримання допомоги, або не зазначення інформації про отриману допомогу, консультації, співпрацю;

проходження процедур контролю знань підставними особами;

симуляція погіршення стану здоров'я, хвороби з метою уникнення контрольних заходів;

надання відгуків або рецензій на наукові або навчальні роботи без належного проведення їх експертизи.

#### 6. Необ'єктивне оцінювання:

свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;

невчасне повідомлення здобувачів освіти про систему оцінювання результатів навчання;

застосування системи оцінювання, що не відповідає декларованим цілям та завданням теми, дисципліни, практики, освітньої програми тощо;

відсутність об'єктивних критеріїв оцінювання.

## 7. Хабарництво.

У випадках, визначених законодавством, хабарництво може утворювати склад кримінального злочину «неправомірна вигода», передбаченого статтями 368, 368, 369 Кримінального кодексу України.

До хабарництва, зокрема, можуть бути зараховані одержання, провокування або пропонування неправомірної вигоди за отримання позитивної або вищої оцінки при складанні будь-якого виду поточного та підсумкового контролю, а також будь-яких інших переваг у навчальній, дослідницькій чи трудовій діяльності; примусові благодійні внески та примусова праця здобувачів освіти та/або їх батьків; примусове надання освітніх послуг (примусове репетиторство); деякі випадки конфлікту інтересів тощо.

За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

відмова у присудженні ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєнні вченого звання;

позбавлення присудженого ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєного вченого звання;

відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії;

позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

Закон України «Про повну загальну середню освіту» до цього переліку додає, що педагогічні працівники, стосовно яких встановлено факт порушення академічної доброчесності:

не можуть бути залучені до проведення процедур та заходів забезпечення і підвищення якості освіти, учнівських олімпіад та інших змагань;

не можуть бути допущені до позачергової атестації, що має на меті підвищення кваліфікаційної категорії або присвоєння педагогічного звання;

не можуть отримувати будь-які види заохочення (премії, інші заохочувальні виплати, нагороди тощо) протягом одного року;

можуть бути позбавлені педагогічного звання.

Факт порушення академічної доброчесності враховується під час вирішення питання про притягнення педагогічного працівника до дисциплінарної відповідальності та/або конкурсного відбору на посаду керівника закладу освіти.

Рішення про встановлення факту порушення педагогічним працівником академічної доброчесності та визначення виду академічної відповідальності приймає педагогічна рада за участю працівника та/або його законного представника.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;

- відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);

- позбавлення академічної стипендії.

Закон України «Про повну загальну середню освіту» зазначає, що за порушення академічної доброчесності до учня може бути застосовано такі види академічної відповідальності:

- зауваження;

- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;

- позбавлення отриманих із порушеннями академічної доброчесності академічної стипендії, призових місць на учнівських змаганнях, турнірах, олімпіадах, конкурсах.

Рішення про академічну відповідальність учнів приймає педагогічний працівник, який виявив порушення академічної доброчесності, або педагогічна рада закладу освіти відповідно до положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти.

Рішення про позбавлення учня академічної стипендії, призових місць на учнівських змаганнях, турнірах, олімпіадах, конкурсах, отриманих із порушеннями академічної доброчесності, приймає орган (посадова особа), який їх надав (присвоїв) у порядку, визначеному законодавством.

Частина 7 ст. 42 Закону України «Про освіту» передбачає, що види академічної відповідальності (у тому числі додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності.

Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог Закону України «Про освіту» та спеціальних законів.

Кожна особа, стосовно якої порушено питання про порушення нею академічної доброчесності, має такі права:

- ознайомлюватися з усіма матеріалами перевірки щодо встановлення факту порушення академічної доброчесності, подавати до них зауваження;

особисто або через представника надавати усні та письмові пояснення або відмовитися від надання будь-яких пояснень, брати участь у дослідженні доказів порушення академічної доброчесності;

знати про дату, час і місце та бути присутньою під час розгляду питання про встановлення факту порушення академічної доброчесності та притягнення її до академічної відповідальності;

оскаржити рішення про притягнення до академічної відповідальності до органу, уповноваженого розглядати апеляції, або до суду.

Форми та види академічної відповідальності закладів освіти визначаються спеціальними законами.

Важливо, що за дії (бездіяльність), що Законом України «Про освіту» визнані порушенням академічної доброчесності, особа може бути притягнута до інших видів відповідальності. При цьому слід враховувати, що окремі види відповідальності можуть водночас бути видами дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності. У такому разі, вони можуть застосовуватися лише у випадках та у порядку, визначених відповідними законами України.

Академічна відповідальність не є юридичною відповідальністю. Вона є відповідальністю перед академічною спільнотою за порушення її етичних норм. Тому притягнення учасника освітнього процесу до юридичної відповідальності або звільнення його від юридичної відповідальності з nereабілітуючих підстав не є підставою для автоматичного звільнення цієї особи від академічної відповідальності.

Застосування заходів академічної відповідальності має сенс, якщо учасники освітнього процесу розуміють зміст чинних норм, підстави і процедури притягнення до академічної відповідальності. Тому за інших рівних умов санкції за одні й ті самі порушення для учнів закладів загальної середньої освіти, позашкільної освіти мають бути м'якшими, ніж для здобувачів вищої освіти і, тим більше, для педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників. Заклад освіти має забезпечити навчання всіх учасників освітнього процесу, насамперед, здобувачів вищої освіти з питань забезпечення академічної доброчесності.

Важливою умовою забезпечення академічної доброчесності є створення чітких і зрозумілих процедур розгляду справ та прийняття рішень стосовно ймовірних порушень. Також мають бути визначені органи чи особи, компетентні приймати рішення з цих питань. Рішення про притягнення учасника освітнього процесу до академічної відповідальності має базуватися на доказах, а не на припущеннях. Особа, яку звинувачують, повинна мати всю необхідну інформацію стосовно того, у чому саме і на яких підставах її звинувачують. Їй має бути забезпечено можливість участі на всіх етапах розгляду справи, а також можливість подання апеляції.

Види академічної відповідальності, що можуть бути застосовані до учнів та педагогічних працівників, повинні бути співмірними із вчиненими порушеннями. За одне порушення може бути застосовано лише один із видів академічної відповідальності. Рішення про притягнення до академічної відповідальності може бути оскаржене у порядку, визначеному положенням про внутрішню систему забезпечення якості освіти закладу освіти.

## СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абетка для директора. 2020. Розділ 3. Напрямок 4. С. 49–50.
2. Академічна доброчесність: виклики сучасності : збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян / Духовна Академія Університету Кардинала С. Вишинського. Варшава, 2019. 148 с.
3. Академічна доброчесність: виклики сучасності / Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 1 – 13.10.2018). Варшава, 2018. 162 с.
4. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
5. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. К.: Таксон, 2016. 234 с. URL: [http://www.univer.kharkov.ua/iiTiages/redactor/news/2016-09-07/chesnist\\_osnova\\_rozvitk\\_Univers.pdf](http://www.univer.kharkov.ua/iiTiages/redactor/news/2016-09-07/chesnist_osnova_rozvitk_Univers.pdf).
6. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2019. Вип. 24. С. 122-128.
7. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. С. 141.
8. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. ВВР. 2001. № 25-26. С. 131.
9. Маккейн Д., Павела Г. Принципова боротьба за академічну доброчесність – думка професорів Центру академічної доброчесності. URL: <https://saiup.org.ua/resursy/pryntsyypova-borotba-za-akademichnu-dobrochesnist-dumka-profesoriv-tsentru-akademichnoyi-dobrochesnosti/>.
10. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.
11. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. ВВР. 2001. № 30. С. 142.
12. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січня 2020 р. ВВР. 2020. № 31. С. 226.
13. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. Науково-методична комісія з організації методичного забезпечення вищої освіти МОН України, 2016. 24 с.

14. Шліхта Н., Шліхта І. Методичні рекомендації та програма курсу «Основи академічного письма». URL: <http://www.saiup.org.ua/resursy/osnovy-akademichnogo-pysma-metodychni-rekomendatsiyi-ta-programa-kursu/>.

15. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти: Лист Міністерства освіти і науки України керівникам закладів вищої освіти № 1/9-650 від 23 жовтня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>.

## ДОДАТОК А

### ПАМ'ЯТКА ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками, вихованцями гуртків передбачає:

посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;

контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;

об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, списування;

хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

**ДОДАТОК Б**

**ПОЛОЖЕННЯ ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ УЧАСНИКІВ  
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ОБЛАСНОГО КОМУНАЛЬНОГО  
ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ  
«РІВНЕНСЬКА МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ»  
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

**І ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ**

1.1. Положення про академічну доброчесність (далі – Положення) у обласному комунальному позашкільному навчальному закладі «Рівненська Мала академія наук учнівської молоді» Рівненської обласної ради (далі – РМАНУМ) закріплює норми та правила етичної поведінки, професійного спілкування між педагогічними працівниками, здобувачами позашкільної освіти та їх батьками або особами, які їх замінюють.

1.2. Це Положення розроблено на основі Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», «Про запобігання корупції», Цивільного Кодексу України, Статуту, Правил внутрішнього розпорядку, Колективного договору та інших нормативно-правових актів чинного законодавства України та нормативних (локальних) актів.

1.3. Мета Положення полягає у дотриманні високих професійних стандартів в усіх сферах діяльності РМАНУМ (освітній, науковій, виховній тощо), підтримки особливих взаємовідносин між педагогічними працівниками та здобувачами позашкільної освіти, запобігання порушення академічної доброчесності, підвищення довіри до результатів навчання, а також зростання авторитету закладу.

1.4. Педагогічні працівники та здобувачі позашкільної освіти, усвідомлюючи свою відповідальність за неналежне виконання функціональних обов'язків, формування сприятливого академічного середовища для забезпечення дієвої організації освітнього процесу, розвитку інтелектуального, особистісного потенціалу, підвищення престижу РМАНУМ, зобов'язуються виконувати норми даного Положення.

1.5. Норми цього Положення закріплюють правила поведінки безпосередньо у трьох основних сферах – освітній (навчальній), науковій та виховній (морально-психологічний клімат у колективі).

1.6. Дія Положення поширюється на всіх учасників освітнього процесу (педагогічних працівників, здобувачів освіти та їх батьків чи осіб, які їх замінюють) та співробітників закладу.

1.7. Дотримання академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу гарантує довіру, прозорість та якість освітньої діяльності.

## II ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

2.1. Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту» правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження освітньої, наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень, попередження порушень освітнього процесу.

2.2. Для забезпечення академічної доброчесності в закладі необхідно дотримуватися наступних принципів:

- демократизму;
- законності;
- верховенства права;
- соціальної справедливості;
- пріоритету прав і свобод людини і громадянина;
- рівноправності;
- гарантування прав і свобод;
- науковості;
- професіоналізму та компетентності;
- партнерства і взаємодопомоги;
- поваги та взаємної довіри;
- відкритості і прозорості;
- відповідальності за порушення академічної доброчесності.

2.3. Порушеннями академічної доброчесності згідно зі ст. 42 п. 4 Закону України «Про освіту» вважається:

академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових;

фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація – свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації (шпаргалки, мікронавушники, телефони, планшети, тощо), крім

дозволені для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання, а також повторне використання раніше виконаної іншою особою письмової роботи (лабораторної, контрольної, самостійної, індивідуальної, тощо);

обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального чи нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

зловживання впливом – пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави;

необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

2.4. РМАНУМ здійснює свою діяльність окремо від політичних уподобань, партій, релігійних об'єднань та рухів у будь-якій формі організації.

2.5. Дотримання академічної доброчесності педагогічними працівниками передбачає:

дотримання норм Конституції України;

дотримання норм чинного законодавства України в сфері освіти;

дотримання загальноприйнятих етичних норм;

дотримання норм законодавства України про авторське право;

повагу до осіб, які здобувають освіту, до їхніх батьків та осіб, які їх замінюють, незалежно від віку, статі, стану здоров'я, громадянства, національності, ставлення до релігії, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин;

об'єктивне та неупереджене оцінювання знань та вмінь здобувачів позашкільної освіти;

якісне, вчасне та результативне виконання своїх функціональних обов'язків;

впровадження у свою діяльність інноваційних методів навчання;

підвищення своєї кваліфікації відповідно до вимог законодавства;

дотримання правил посилання на джерела інформації у разі використання відомостей, написання методичних матеріалів, наукових робіт тощо;

нерозголошення конфіденційної інформації, інформації з обмеженим доступом та іншого виду інформації відповідно до вимог законодавства в сфері інформації;

надання достовірної інформації;

контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами позашкільної освіти;

уникання приватного інтересу та конфлікту інтересів;

несення відповідальності за порушення академічної доброчесності;

негайне повідомлення адміністрації РМАНУМ у разі отримання для виконання рішень чи доручень, які є незаконними або такими, що становлять загрозу захищеним законом правам, свободам чи інтересам окремих громадян, юридичних осіб, державним або суспільним інтересам.

2.6. Дотримання академічної доброчесності здобувачами позашкільної освіти передбачає:

дотримання норм Конституції України;

дотримання норм чинного законодавства України в сфері освіти;

дотримання загальноприйнятих етичних норм;

дотримання норм законодавства України про авторське право;

повагу до педагогічних працівників;

самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;

подання на оцінювання лише самостійно виконаної роботи, що не є запозиченою або переробленою з іншої, виконаної третіми особами;

повагу честі і гідності інших осіб, навіть, якщо їх погляди відрізняються від ваших;

присутність на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;

використання у навчальній або дослідницькій діяльності лише перевірених та достовірних джерел інформації та грамотне посилання на них;

нефальсифікацію або нефабрикування інформації, наукових результатів з їх наступним використанням у роботі (пошуково-дослідницькій);

непропонування хабара за отримання будь-яких переваг у навчальній або дослідницькій діяльності;

несення відповідальності за порушення академічної доброчесності.

### III ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ КОМІСІЇ З ПИТАНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

3.1. З метою виконання норм цього Положення в РМАНУМ створюється Комісія з питань академічної доброчесності (далі – Комісія).

3.2. Комісія наділяється правом одержувати і розглядати заяви щодо порушення цього Положення та надавати пропозиції адміністрації РМАНУМ щодо накладання відповідних санкцій.

3.3. У своїй діяльності Комісія керується Конституцією України, законодавством у сфері освіти, нормативно-правовими актами Міністерства освіти і науки України, Статутом, Правилами внутрішнього розпорядку, іншими нормативними (локальними) актами та цим Положенням.

3.4. Склад Комісії затверджується наказом директора РМАНУМ за поданням рішення педагогічної ради. Строк повноважень Комісії становить 3 роки. До складу Комісії за посадами входять: заступники директора з навчально-виховної роботи, голова профспілки, керівники ініціативних груп, представники батьківської громадськості та учнівського самоврядування.

3.5. Будь-який працівник РМАНУМ, здобувач позашкільної освіти РМАНУМ може звернутися до Комісії із заявою про порушення норм цього Положення, внесення пропозицій або доповнень.

3.6. Комісія зі свого складу обирає голову, заступника та секретаря. Голова Комісії веде засідання, підписує протоколи та рішення тощо. За відсутності голови його обов'язки виконує заступник. Повноваження відносно ведення протоколу засідання, технічної підготовки матеріалів до розгляду їх на засіданні тощо здійснює секретар.

3.7. Організаційною формою роботи Комісії є засідання. Засідання можуть бути чергові, що проводяться у строки, визначені планом роботи, та позачергові, що скликаються при необхідності вирішення оперативних та нагальних питань. Рішення приймаються відкритим голосуванням. Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало більше половини присутніх на засіданні Комісії.

3.8. Засідання Комісії оформлюється протоколом, який підписує голова та секретар.

3.9. Комісія не менше одного разу на рік звітує про свою роботу перед педагогічною радою РМАНУМ.

3.10. Будь-який учасник освітнього процесу, якому стали відомі факти порушення норм цього Положення чи підготовки про можливість такого порушення, повинен звернутися до голови або секретаря Комісії з письмовою заявою на ім'я її голови. У заяві обов'язково зазначаються особисті дані заявника (П.І.Б., контактні дані: адреса, телефон, місце роботи, посада, клас, особистий підпис). Анонімні заяви чи заяви, викладені в некоректній формі, Комісією не розглядаються.

3.11. На засідання Комісії запрошуються заявник та особа, відносно якої розглядається питання щодо порушення Кодексу академічної доброчесності.

3.12. За результатами проведених засідань Комісія готує вмотивовані рішення у вигляді висновків щодо порушення чи не порушення норм цього Положення. Зазначені висновки носять рекомендаційний характер, подаються директору для

подальшого вживання відповідних заходів морального, дисциплінарного чи адміністративного характеру.

### 3.13. Повноваження Комісії:

одержувати, розглядати, здійснювати аналіз заяв щодо порушення норм цього Положення та готувати відповідні висновки;

залучати до своєї роботи експертів з тієї чи іншої галузі, а також використовувати технічні і програмні засоби для достовірного встановлення фактів порушення норм академічної доброчесності за поданою заявою;

проводити інформаційну роботу щодо популяризації принципів академічної доброчесності та професійної етики;

ініціювати, проводити та підтримувати дослідження з академічної доброчесності, якості освіти;

готувати пропозиції щодо підвищення ефективності впровадження принципів академічної доброчесності в освітню та виховну діяльність РМАНУМ;

надавати рекомендації та консультації щодо способів і шляхів більш ефективного дотримання норм цього Положення;

інші повноваження відповідно до вимог чинного законодавства України та нормативних(локальних) актів РМАНУМ.

## IV ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

4.1. За порушення норм цього Положення учасники освітнього процесу притягуються до відповідальності згідно вимог чинного законодавства України.

4.2. Формами проявів академічної недоброчесності є:

академічний плагіат;

академічне шахрайство;

виконання на замовлення та (або) продаж академічних текстів (контрольних робіт, наукових досліджень);

порушення методики виконання досліджень;

академічна фальсифікація та фабрикація – публікація вигаданих результатів досліджень, будь-яких даних з питань освітнього процесу;

приписування результатів колективної діяльності одній або окремим особам без узгодження з іншими учасниками авторського колективу або внесення до списку авторів; наукової чи навчально-методичної праці осіб, які не брали участь у створенні продукту;

академічний обман;

академічне хабарництво;

конфлікт інтересів;

приватний інтерес;

службова недбалість;

зловживання впливом.

4.3. Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства, без належного оформлення посилань.

Використання запозичених текстів у письмових роботах допускається за умови, що зазначені всі джерела запозичень. Перевірці на академічний плагіат підлягають: навчальні, науково-методичні праці (підручники, навчальні посібники, конспекти занять та виховних заходів, що готуються до друку, рукописи статей, тези доповідей, які надсилаються до редакцій фахових видань).

Організацію перевірки вищезазначених матеріалів здійснюють заступники директора з навчально-виховної роботи.

Форми академічного плагіату:

використання у власному творі чужих матеріалів (зображень, тексту), у тому числі з мережі Інтернет, без належних посилань;

цитування матеріалу, створеного іншою особою, як опублікованого, так і ні, без належного дотримання правил цитування;

спотворене представлення чужих ідей, їх синтез або компіляція з першоджерел;

представлення в якості власного твору (есе, дослідницької роботи, творчого проекту, тез, статті тощо) матеріалу, що був отриманий з Інтернету або від третіх осіб в обмін на фінансову винагороду / послугу чи соціальні зв'язки.

4.4. Академічне шахрайство передбачає будь-які дії учасників освітнього процесу змістом яких є:

посилання на джерела, які не використовувалися в роботі;

використання під час контрольних робіт заборонених допоміжних матеріалів або технічних засобів (шпаргалки, мікронавушники, телефони, планшети тощо);

проходження процедур контролю знань підставними особами;

списування – використання без відповідного дозволу зовнішніх джерел інформації під час оцінювання результатів навчання;

повторне використання раніше виконаної іншою особою письмової роботи (лабораторної, контрольної, індивідуальної тощо);

повторна публікація своїх наукових результатів;

захист науково-дослідницької роботи іншою особою.

4.5. Академічний обман – надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу.

4.6. Академічне хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна чи послуг матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної

вигоди в освітньому процесі. У свою чергу, неправомірна вигода – це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи не грошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав.

4.7. Конфлікт інтересів – наявність у особи приватного інтересу у сфері, у якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень.

4.8. Приватний інтерес – будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях.

4.9. Службова недбалість.

4.10. Зловживання впливом – пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави.

4.11. За порушення правил академічної доброчесності педагогічні працівники притягуються до таких форм відповідальності:

дисциплінарна;

адміністративна та кримінальна;

відмова у встановленні педагогічної категорії чи присвоєнні педагогічного звання;

позбавлення встановленої педагогічної категорії чи присвоєного педагогічного звання;

інші форми відповідно до вимог чинного законодавства України. Порушення норм цього Положення може передбачати накладання санкцій, у т.ч. звільнення з РМАНУМ, за поданням Комісії з питань академічної доброчесності.

4.12. За порушення правил академічної доброчесності здобувачі позашкільної освіти притягуються до таких форм відповідальності:

попередження;

повторне написання науково-дослідницької роботи з іншої теми;

у разі виявлення академічного плагіату робота учасника конкурсу-захисту анулюється;

у разі повторних випадків учасник не допускається до участі в конкурсах, олімпіадах, турнірах тощо.

**У ПОПЕРЕДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ**

5.1. Для попередження недотримання норм та правил академічної доброчесності в РМАНУМ використовується наступний комплекс профілактичних заходів:

інформування здобувачів позашкільної освіти, педагогічних працівників та батьків про необхідність дотримання правил академічної доброчесності, професійної етики;

розповсюдження методичних матеріалів;

проведення роз'яснювальної роботи, виховних бесід із здобувачами позашкільної освіти з питань інформаційної діяльності РМАНУМ, правильності написання науково-дослідницьких, навчальних робіт, правил опису джерел та оформлення цитувань;

ознайомлення здобувачів позашкільної освіти й педагогічних працівників із цим Положенням;

перевірка науково-дослідницьких, творчих робіт на предмет академічного плагіату;

експертна оцінка та (або) технічна перевірка (за допомогою спеціалізованих програмних засобів) щодо ознак академічного плагіату в дослідженнях, підготовлених до захисту тощо.

## VI ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

6.1. Це Положення затверджується рішенням педагогічної ради РМАНУМ та вводиться в дію наказом директора РМАНУМ.

6.2. Зміни та доповнення до Положення вносяться за рішенням педагогічної ради РМАНУМ та вводяться в дію наказом директора закладу.

## ДОДАТОК В

**ДЕКЛАРАЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО  
КОНКУРСУ-ЗАХИСТУ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ РОБІТ УЧНІВ-  
ЧЛЕНІВ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ**

Я, \_\_\_\_\_  
підтверджую, що моя дослідницька робота на тему:

---

є самостійним дослідженням, що не містить академічного плагіату. Зокрема в моїй роботі немає запозичення текстів, ідей чи розробок, результатів досліджень інших авторів без посилань на них, у тому числі буквального перекладу з іноземних мов чи перефразування, що видаються за свій текст, вирваних із контексту тверджень, «розлапкованих» цитат, фабрикації (вигаданих) даних чи фальсифікації (вигаданих і модифікованих на догоду бажаному висновку) результатів досліджень.

Мною дотримано норми законодавства України про авторське право і суміжні права. Список використаних джерел відображає опрацьований мною матеріал, посилання на джерела є коректними.

Розумію, що в разі виявлення порушення мною принципів академічної доброчесності, стверджених вище, моя робота буде дискваліфікована і я не зможу продовжувати участь у конкурсі.

Дата \_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище, ініціали)

(Наведена форма декларації академічної доброчесності оприлюднена в Наказі Про затвердження Правил проведення III етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України № 372/34655 від 22 квітня 2020 р.)

## ДОДАТОК Г

**АНКЕТА З АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ  
ОСВІТИ В ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**  
(орієнтовний бланк)

Пропонуємо Вам відповісти на запитання анкети. Намагайтеся відповідати швидко та лаконічно. Тут немає відповідей правильних чи неправильних, так як кожен має власний погляд на проблему. Опитування є добровільним та анонімним, його результати будуть використані виключно в узагальненому вигляді. Ми повністю гарантуємо таємницю Вашої відповіді.

Ваш вік: \_\_\_\_\_ р.

Ваша стать : чол. / жін. (обведить)

1. Чи знайомі Ви з поняттям академічна порядність?

а) так;

б) ні.

2. Чи розумієте Ви наслідки порушення академічної порядності для Вас і для закладу в цілому?

а) так;

б) ні.

3. Чи знайомі Ви з поняттям плагіат?

а) так;

б) ні.

4. Чи доводилося Вам свідомо вдаватися до плагіату у Вашій діяльності?

а) так;

б) ні.

5. Які з перерахованих тверджень, на Вашу думку, не є ознакою плагіату відповідно до чинного законодавства України?

а) використання надто великих за обсягом цитат;

б) використання великої кількості цитат;

в) використання цитат, що складаються з кількох абзаців;

г) перефразування чужого тексту із вказанням посилання на джерело;

д) використання не своєї ідеї.

6. Чи існує у закладі позашкільної освіти, в якому Ви навчаєтесь, проблема плагіату?

а) так;

б) ні.

7. Чи знаєте Ви основні правила цитування наукової інформації?

а) так;

б) ні.

8. Якою системою оформлення цитат Ви користуєтеся?

Ваш варіант \_\_\_\_\_.

9. Чи можете Ви чітко пояснити, що слід вважати плагіатом?

а) так;

б) ні;

в) розумію, але чітко сформулювати не можу.

10. Який рівень «плагіату» (в %) припустимий, на Вашу думку, для науково-дослідницьких робіт?

Ваш варіант \_\_\_\_\_

11. Чи припустиме використання чужих частин тексту без належно оформлених цитат у науково-дослідницькій роботі?

а) так;

б) ні;

в) Ваш варіант \_\_\_\_\_.

12. Чи перевіряєте Ви свою науково-дослідницьку роботу, тези, статтю на плагіат?

а) завжди;

б) іноді;

в) при підозрі;

г) ніколи.

13. Ви перевіряєте свої роботи на плагіат з метою:

а) уникнути відповідальності;

б) самоконтроль.

14. Чи є у Вас доступ до програм, які перевіряють текст на плагіат?

а) так;

б) ні.

15. Чи доводилося Вам протягом навчання у закладі позашкільної освіти?

а) списувати;

б) видавати чужі думки за свої;

в) вдаватися до підказок товаришів;

г) вдаватися до плагіату;

д) Ваш варіант \_\_\_\_\_.

16. Що спонукало Вас до подібних дій?

\_\_\_\_\_.

17. Чи вважаєте Ви, що легше вдатися до таких дій, ніж створити (написати) щось своє (власне)?

а) так;

б) ні.

18. Як Ви вважаєте, чи можуть дані дії негативно впливати на:

- а) професійне самовизначення в майбутньому;
- б) думку оточуючих людей по відношенню до порушника;
- в) емоційний стан групи, окремих учнів?

19. Чи несли Ви відповідальність за дані дії?

- а) так;
- б) ні.

20. Чи відомі Вам випадки порушення принципів академічної доброчесності серед учнів вашої групи?

- а) так;
- б) ні.

21. Чи вважаєте Ви за необхідне ставити до відома про подібні дії?

- а) керівника гуртка;
- б) адміністрацію закладу позашкільної освіти;
- в) батьків;
- г) Ваш варіант \_\_\_\_\_.

22. Чи згодні Ви під час навчання у закладі позашкільної освіти дотримуватися всіх принципів академічної доброчесності (порядності)?

- а) так;
- б) ні.

23. Чи вважаєте Ви за необхідне давати усні чи письмові зобов'язання про дотримання принципів академічної доброчесності?

- а) так;
- б) ні.

24. Як Ви ставитеся до чужих академічних успіхів:

- а) позитивно, відчуваю гордість за своїх товаришів по навчанню;
- б) нейтрально, мене чужі успіхи не стосуються;
- в) негативно, відчуваю почуття заздрості;
- г) відчуваю стрес, почуття втраченої можливості проявити себе;
- д) Ваш варіант \_\_\_\_\_.

25. Чи розумієте Ви наслідки порушення академічної доброчесності для Вас і закладу в цілому?

- а) так;
- б) ні;
- в) частково.

Дякуємо Вам за ваші щирі відповіді та участь в опитуванні!